

AZ EGYHÁZI INGATLANOK RENDEZÉSÉNEK JOGI SZABÁLYOZÁSA AZ 1991. ÉVI XXXII. TÖRVÉNY ALAPJÁN

LUGOSI-SZABÓ GERGELY

1. Bevezetés

A rendszerváltozás időszakában az állam és az egyházak közötti kapcsolat normalizálása fokozatosan elkezdődött. Ennek a normalizációs időszaknak egyik legfontosabb – és mintegy lezáró – törvénye az egyházak ingatlanrendezéséről szóló törvény volt.

A törvény bevezetőjében ezt olvashatjuk: „Az egyházak a magyar történelemben értékes kultúrateremtő, -megőrző és -átadó munkát végeztek. A hitéleti tevékenység mellett az oktatás, nevelés, az egészségügy, a szociális és kulturális szolgáltatások terén jelentős feladatokat láttak el, és fontos társadalmi szerepet töltek be.”¹ Ennek a feladatnak az elismerése, illetve az újbóli ellátás igénye az állam részéről a rendszerváltozást követően ismét előtérbe került.

Dolgozatomban négy témát vizsgálók:

1. rövid történeti áttekintés;
2. a törvény szükségessége;
3. a törvény tartalmi indoklásról;
4. a törvénnyel kapcsolatos néhány probléma ismertetése.

Mielőtt rátérnék a konkrét témára, szükségesnek tartom meghatározni, hogy dolgozatomban mit értek az egyház fogalma alatt. Jelen értelmezési keretet az egyház fogalmára vonatkozóan a 1991. évi XXXII. törvény adja meg, miszerint az egyház az 1948. január 1-je után kártalanítás nélkül állami tulajdonba vett, beépített ingatlanok ügyében érintett egyházakat, vallásfelekezeteket, vallási közösségeket jelenti.

Vizsgálatom tárgya tehát nem teológiai értelmezés, vagy az adott vallási közösség önmeghatározása, hanem kifejezetten a jogalkotó szempontja szerinti meghatározás. Ennek megfelelően dolgozatomban azon törvényben meghatáro-

---

¹ 1991. évi XXXII. törvény a volt egyházi ingatlanok tulajdoni helyzetének rendezéséről. In: <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3&param=8792> (Utolsó letöltés: 2014. 06. 15.)

zott egyházak helyzetét tekintem át, melyek megfelelnek a jogszabályban megjelölt célnak és időbeli kritériumnak.

2. Történeti áttekintés

2.1. A Katolikus Egyház társadalmi pozíciója 1945 előtt és a változások 1945–1950 között

Az egyházak 1945. előtt jelentős föld és ingatlanvagyonnal rendelkeztek. *Az „1920-as években az ország földbirtok-állományának körülbelül 24% volt egyházi tulajdonban”*² Emellett *„Az államosítást megelőzően Magyarországon az összes oktatási intézmény közel 53 %-a egyházi fenntartású volt, sőt ha leszámítjuk az óvodákat és a felsőoktatási intézményeket, úgy ez az arány megközelítette a 60 %-ot !”*³ Amennyiben tehát a földbirtok tulajdoni arányát, illetve az oktatásban betöltött szerepüket nézzük látható, hogy az egyházak meghatározó szerepet játszottak a társadalom életében. Ez a helyzet 1945. és 1950. között alapjaiban változott meg.

Az egyházakat érintő első megszorítások már 1945-ben elkezdődtek. A föld-reform, melyet az 1945. VI. törvény szabályozott (lényegében a 600/1945 ME számú törvényerejű rendeletet emelte törvénnyé), állami tulajdonba vett minden 1000 kat. holdnál nagyobb földbirtokot. Az intézkedés az egyházi földbirtokokat is érzékenyen érintette. A *„800.000 hold földterületet kárpótlás nélkül vettek el a katolikus egyháztól”*,⁴ de a református egyházi birtokok több mint felét is sújtotta az államosítás.

Ennek a hatása közvetlenül érintette az egyházi intézmények fenntartását is.

A történetírás az 1948-as évet fordulópontnak tekinti, ettől kezdve a kommunista párt hatalmi monopolhelyzetbe került. Ez a fordulópont megjelenik az egyházak helyzetének változásában is.

Ennek egyértelmű jele az 1948. évi XXXIII. törvény, amely minden kárpótlás nélkül államosította az egyházi iskolákat, tanulóotthonokat, óvodákat, melynek következtében az oktatásban meghatározó szerepet játszó egyházak e tevékenységüket a továbbiakban nem gyakorolhatták.

1949-ben megszüntették az alapítványokat is, és vagyonukat államosították. Ez *„sajátos módon éppen olyan kisebb – pl. nemzetiségi ortodox – egyházak működé-*

---

² Szilágyi Bernadett: Az egyházak finanszírozásának kérdései. Debrecen. 2013. 150.

³ Fedor Tibor: Tájékoztató a volt egyházi ingatlanok tulajdoni helyzetének rendezéséről In. http://misc.kim.gov.hu/binary/6372_ingatl_rend_kek.pdf#page=21&zoom=auto,0,634 (Utolsó letöltés: 2014. 06. 15.)

⁴ Uo.

sét lehetetlenítette el, amelyek javára jobbmódú patrónusaik a korábbiakban ilyen jellegű alapítványokat létrehoztak.”⁵

Hasonlóan hátrányosan érintette a katolikus egyházat a Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1950/34. törvényerejű rendelete, melyben az egyházi rendek feloszlását, ingatlanaik elvételét rendelték el. Azonban nem vonatkozott a rendelkezés *„a katolikus egyházi iskolákban a tanítás ellátásához szükséges megfelelő számú férfi és női tanítórend működési engedélyére.”*⁶ A törvényerejű rendelet 3§-a a Belügyminisztérium hatáskörébe utalta annak megállapítását, hogy mely tanítórendek folytathatják tovább tevékenységüket.

Az egyes házingatlanok állami tulajdonba vételéről szóló 1952/4 törvény erejű rendelet *„alapvetően a magán lakásbérleti rendszert számolja fel, érzékenyen érintve ezzel azonban azokat az egyházakat, amelyek intézményeik fenntartására használták fel ezen forrásokat (pl. protestáns egyházak, zsidó felekezet), de több esetben államosítanak egyházi személyek elhelyezésére szolgáló épületeket (szolgálati lakások), illetve egyházi hivatali helyiségeket is.”*⁷

A kommunista egyházpolitika általános törekvésének logikájából – mely végső soron a vallások felszámolását tekintette céljának – egyenesen következett, hogy a hagyományos egyházi oktatási és szociális feladatok ellehetetlenítése egyik fő törekvés volt. Ennek egyik eszközének tekinthető az anyagi és ingatlan vagyontól való megfosztás.

Az egyéb adminisztratív és gazdasági lépések együttes hatására az egyházak a hagyományosan betöltött oktatási és szociális feladataikat egészen a rendszerváltásig nem, illetve nagyon korlátozottan tudták gyakorolni.

2.2. 1989–1990. közötti változások

Az egyházak és az állam közötti viszony változásának első lépéseként az állam részéről 1989. október 23-án deklarálásra került, hogy Magyarország *„világnézetiileg semleges állam, amely együttműködően (nem közömbösen és nem ellenségként) viszonyul az egyházakhoz.”*⁸

Következő lépésként 1989. augusztus 30-án kihirdetésre került az 1989. évi 17. törvényerejű rendelet, *„amely ismét lehetővé tette a szerzetesrendek működését hazánkban.”* Ezt követően elfogadásra került a *lelkiismereti és vallásszabad-*

---

⁵ Fedor T: Tájékoztató. i. m.

⁶ Magyar Katolikus Lexikon. Internetes változatot szerk. Rácz András, Pásztor Miklós <http://lexikon.katolikus.hu/S/szerzetesrendek%20f%C3%B6loszlat%C3%A1sa.html> (Utolsó letöltés: 2014. 06. 15.)

⁷ Fedor T: Tájékoztató. i. m.

⁸ Schmidt Péter: A helyi önkormányzati rendszer. In: Alkotmánytan. Szerk. Kukorelli István 142.

ságról, valamint az egyházakról szóló 1990. évi IV. törvény melyben az állam elismerte, hogy „a lelkiismereti és vallásszabadság mindenkit megillető alapvető emberi szabadságjog, amelynek zavartalan gyakorlását a Magyar Köztársaság biztosítja.”⁹Ezzel párhuzamosan a törvény biztosította az egyházak szabad működését, és külön kiemelte a 17§ (1) pontjában, hogy „az egyházi jogi személy elláthat minden olyan nevelési-oktatási, kulturális, szociális, egészségügyi, sport, illetőleg gyermek- és ifjúságvédelmi tevékenységet, amelyet törvény nem tart fenn kizárólagosan az állam vagy állami szerv (intézmény) számára. E tevékenységi körben az egyházi jogi személy intézményt létesíthet és tarthat fenn.”¹⁰

A korábban keletkezett jogtalan ingatlanelvételek tekintetében, valamint annak érdekében, hogy az egyházak újra elláthassák feladataikat, a rendszerváltozást követően jogorvoslatra volt szükség. Ezért született meg negyedik (törvények tekintetében a harmadik) elemként a *volt egyházi ingatlanok tulajdoni helyzetének rendezéséről* szóló 1991. évi XXXII. törvény, mely megteremtette a jogalapot arra, hogy az elvett ingatlanok visszaadásával az egyházak oktatás és szociális intézményrendszerüket újrászervezzék.

3. A törvény szükségessége

3.1. Szükségesség kérdése

„Az első többpárti parlamenti választásokat követő parlamenti ciklus egyik legfontosabb oktatás- és társadalompolitikai kérdése volt az egyházi iskolaindítás kérdése.”¹¹ Ez az új jobboldali-konzervatív kormányzat egyik prioritásként kezelt kérdése volt, melynek rendezéséhez szükségessé vált a tárgyi és pénzügyi feltételek biztosítása az egyházak számára.

Ahogy arra utaltam, a szabad választások előtti Parlament lényegében biztosította az egyházak részére a működéshez szükséges keretrendszert. A tárgyi feltételek rendelkezésre bocsátása azonban már az új szabadon választott Országgyűlésre maradt. Erre történik utalás a törvény bevezetőjében: „Az akkori körülmények

---

⁹ A lelkiismereti és vallásszabadságról, valamint az egyházakról szóló 1990. évi IV. törvény. In: 1000. év törvényei. Complex Kiadó <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3&param=8660> (Utolsó letöltés: 2014. 06. 15.)

¹⁰ Uo.

¹¹ Nagy Péter Tibor: Egyházi iskolaindítás és az állam az első parlamenti ciklus idején. In: Magyar Pedagógia 1995/3–4. 293.

között azonban még nem kerülhetett sor e szerep betöltéséhez szükséges tárgyi, anyagi feltételek biztosítására.”¹²

A tárgyi és pénzügyi feltételekről való gondoskodás azért is lényeges kérdéssé vált, mert a kormányzat célként fogalmazta meg, hogy *„növekedjen a történelmi egyházak által fenntartott intézmények aránya.”¹³* Ez azt is jelentette, hogy nem egyszerűen az egyházakra bízta oktatási és szociális intézményrendszerük újjászervezését, hanem ahhoz hathatós hozzájárulást is kívánt nyújtani.

Mindemellett 1989-től „spontán” megindult a volt egyházi iskolák épületeinek visszaszolgáltatása, mellyel párhuzamosan újra megnyitották kapuikat az egyházi iskolák. Elsőként a fasori evangélikus gimnázium kezdte meg újra működését egykori épületében. Jellemzően ezen ingatlanok átadása a helyi hatóságokkal való egyeztetés nélkül történt meg, mely feszültséget teremtett az egyházi és a hatósági érdekek között. E kényes helyzet kezelését is meg kellett oldani.

3.2. Vita a törvény szükségességéről

Már magáról a törvényjavaslatról is jelentős vita zajlott, és nem csak a kormánypártok és az ellenzék, hanem a kormány tagjai között is.

A vita a kormánypártok részéről a reprivatizáció vagy a részleges privatizáció, illetve a teljes, vagy részleges kárpótlás terén alakult ki. A teljes reprivatizáció lehetőségéről, *„azonban elég hamar kiderült, hogy (...) sem a gazdasági, sem a jogi feltételei nem adóttak. Magyarország sajátságos történelmi helyzete következtében ugyanis a vagyontárgyak 1939 és 1989 között többször is gazdát cserélhettek (zsidótörvények, német megszállás, szovjet megszállás, németek kitelepítése, államosítások, az állami vagyon 1980-as évektől – a szocialista társadalmi rendszer utolsó évtizedében – beinduló értékesítése magánszemélyek részére – bérlakások, kisebb szolgáltatóegységek), másrészt az ingatlanok jellege is jelentősen változott (pl. korábbi szántóföldek helyére épített lakótelepek, stb.)”¹⁴*

Ezzel a kérdéssel összefüggésben vetődött fel, hogy a kárpótlás megvalósításában a funkcionalitás elve érvényesüljön, vagy sem. Ez annyiban volt lényeges, hogy *„két ellentmondó igényt, helyzetet kell törvényi szinten összeegyeztetni: egyrészt az egyházak igazságkeresését (ami a jogszerű állapot azonnali visszaállítását, a tulajdonukban volt, kártalanítás nélkül állami tulajdonba került, „elkobzott” ingatlanok visszaadását indokolná), másrészt a jelenlegi lehetőségeket*

---

¹² 1991. évi XXXII. törvény a volt egyházi ingatlanok tulajdoni helyzetének rendezéséről
In: <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3&param=8792> (Utolsó letöltés: 2014. 06. 15.)

¹³ Nagy Péter T.: Egyházi iskolaindítás. i. m. 297.

¹⁴ Fedor T: Tájékoztató. i. m.

(ideértve a megváltozott társadalmi körülményeket, a pénzügyi, az egyházi lehetőségeket egyaránt).¹⁵

Az ellenzék oldaláról elsősorban azt kifogásolták a törvénnyel kapcsolatosan, hogy a kormányzat azzal „politikai befolyásolás eszközét”¹⁶ kívánja megteremteni.

Itt érdemes Tamás Gáspár Miklós egykori szabad demokrata országgyűlési képviselő szavait idézni: „van egy bizonyos átka az állami beavatkozásnak e tekintetben: valamennyien vagyunk annyira rebellisek és kuruc szelleműek, tisztelt Országgyűlés, hogy az államilag szponzorált és ránk kényszerített ideológiákat már csak önérzetből sem kedveljük. Éppen ezért felkérném a kormányzatot, hogy a keresztény világnézet terjedésének érdekében is, az erőltető, erőszakos politizálásról szíveskedjék lemondani.”¹⁷

Hajdú Zoltán szintén egykori szabad demokrata országgyűlési képviselő a következő álláspontot képviselte: „Az úgynevezett hitéleti tevékenység területén azonban (...) nagy körültekintéssel, bölcs megfontolással és belátható időn belül az egyházakat az önálló működés helyzetébe kell hozni, hogy mindenkor függetlenek lehessenek a mindenkori állami költségvetéstől. Jó lenne végre végleg túllépni azon az időn, amikor a szolgáló egyházat kiszolgáltatott helyzetbe szorították, s rövid úton kiszolgáló egyházzá nyomorították. Alapvető hiányossága a kezünkben lévő törvénytervezetnek, hogy nem mutat irányt, és nem ad garanciát arra, hogy az állam és az egyház összefonódásának megszüntetése korrekt módon megtörténjék.”¹⁸

Az ellenzék kifogásolta továbbá, hogy az egyházak így kiemelt szerephez jutnak a többi társadalmi szereplő rovására, mely a szabad versenyhelyzet csorbitását fogja eredményezni. Ugyancsak Hajdú Zoltán szavait idézve: *A közfeladatokat, amelyeknek ellátásában a magán-, az alapítványi és állami intézményekkel egyenértékűen az egyházi is végzi szolgálatát, szektor- és ideológiamentesen finanszírozni kell. Ilyenek az öregek ellátása, a betegápolás, a fogyatékosok gondozása, narkó- és alkoholfüggők rehabilitálása, de az árvaellátás, az ifjúság szolgálata: (...) Mert mindezekben nem az adott egyház, hanem az elvégzendő funkció részesül ellátmányban.*¹⁹

¹⁵ 1991. évi XXXII indoklása. In: <http://www.opten.hu/1991-evi-xxxii-torveny-indoklása-j228865.html> (Utolsó letöltés: 2014. 06. 15.)

¹⁶ Nagy Péter T.: Egyházi iskolaindítás. i. m. 297.

¹⁷ Tamás Gáspár Miklós 1991. 06. 05. Országgyűlési felszólalása. In: <http://www.parlament.hu/naplo34/108/1080014.html> (Utolsó letöltés: 2014. 06. 15.)

¹⁸ Hajdú Zoltán 1991. 06.05. Országgyűlési felszólalása. In: <http://www.parlament.hu/naplo34/108/1080019.html> (Utolsó letöltés: 2014. 06. 15.)

¹⁹ Uo.

Az ellenzék éppen ezért a törvény visszavonását és új alapokra helyezését szorgalmazta.

Sólyom László nyomán Fedor Tibor viszont arra a következtetésre jutott, hogy az Alkotmány, illetve a lelkiismereti és vallásszabadságról valamint az egyházakról szóló 1990. évi IV. törvény alapján *„az államnak világnézeti kérdésekben semlegesnek kell lenni. Ugyanakkor az elválasztás és a semlegesség nem zárja ki azt, hogy az állam tekintettel legyen az egyházak olyan sajátosságaira, amelyek ezeket megkülönböztetik más társadalmi szervezetektől, egyesületektől, érdekképviselői szervektől, stb. (alapvetően a vallás teljes személyiséget meghatározó volta), együttműködjön az egyházakkal azok közhasznú tevékenysége kapcsán, anyagi eszközökkel (pénz, ingatlan) is támogassa az egyházak működését, ezzel lényegében az alkotmányos alapjogok megvalósítását elősegítve.”*²⁰

Végül az Országgyűlés hosszas vita után a törvényt 1991. július 22-én elfogadta.

4. A törvény tartalmi indoklásáról

4.1. Alapelvek

A jogszabály, mint azt korábban hangsúlyoztam, a funkcionalitás elvére épített, de emellett szem előtt tartotta a következő szempontokat is:

1. Az új jogsérelmek elkerülésének biztosítását, oly módon, hogy ingatlant csak a törvényben meghatározott célokra lehet igényelni;
2. Konszenzusra törekvés érvényesítését, mely alapján a végrehajtása során figyelemmel kell lenni a jelenlegi tulajdonos, kezelő vagy használó érdekeire, a bentlévő intézmény működésére is,
3. Fokozatosság elvének biztosítását, mely az egyházaknak és a használó intézménynek egyaránt fontos volt,
4. A tulajdonviszonyok biztonságát, mely megkövetelte, hogy az egyházak részéről minél előbbi történjen meg az igény bejelentése.²¹

4.2. Alapvető rendelkezések

A jogszabály első részében a jogalkotó tisztázza, kire terjed ki a törvény illetve meghatározza, hogy csak olyan ingatlanok átadásáról lehet szó, mely *„egyház hi-*

---

²⁰ Fedor Tibor: Egyház-finanszírozás Magyarországon. In. http://www.mtatk.hu/inter-reg/kotet2/20_fedor.pdf. (Utolsó letöltés: 2014. 06. 15.)

²¹ Az alapelvekről lásd: Fedor T.: Tájékoztató. i. m.

téleti, oktatási, egészségügyi, szociális, kulturális célra használt, és amelyek 1948. január 1-e után kerültek kártalanítás nélkül állami tulajdonba.”²²

Ez lehetővé tette, hogy az egyházak az ingatlan visszaigénylés lehetőségével széles körben élhessenek, hiszen a törvény hatálya kiterjedt mindazon korábban említett jogsértésekre, melyek 1948 és 1952 között az állam részéről az egyházakat érték.

Egyértelműen rögzítették, hogy csak akkor adható ismét egyházi tulajdonba az ingatlan, ha azokat az egyház a törvényben meghatározott célokra kívánja használni, melyek a következők:

2§(2)

- a) hitélet (vallásgyakorlás, konferenciatelep, egyházi igazgatás, egyházi alkalmazásban álló személy elhelyezésére szolgáló lakás, papnevelés stb.),
- b) szerzetesrend, diakonus és diakonissza közösség működése,
- c) oktatás, nevelés,
- d) egészségügyi, szociális cél, gyermek- és ifjúságvédelem,
- e) kulturális cél (közösségi ház, múzeum stb.).²³

A törvény ugyanakkor nem csak az ingatlanrendezésre nyújtott lehetőséget, hanem tartalmazott egy „*ügynevezett részleges kárpótlási megoldást*”²⁴ is, hiszen előre látható volt, hogy az állam nem tud minden ingatlant visszaszolgáltatni. Az így jutatott pénzbeli kárpótlást, a jogalkotó szándéka szerint, az intézmények fenntartására, illetve az egyházak autonómiájának biztosítására használhatták volna fel. „*Ezt a törvényi előírást azonban az Alkotmánybíróság megsemmisítette azzal az indokkal, hogy ez már túlmegy az alapjogok érvényesülését biztosító funkcionális ingatlanjuttatás keretein*”²⁵

4.3. Egyeztető bizottságok

A egyeztető bizottságok létrehozását az indokolta, hogy „*Az ingatlanátadásra teljesen kötött szabályokat nem lehet meghatározni, ezért megfelelő egyeztető rendszer kialakítása szükséges.*”²⁶

²² 1991. évi XXXII indoklása; in: <http://www.opten.hu/1991-evi-xxxii-torveny-indokolasa-j228865.html> (Utolsó letöltés: 2014. 06. 15.)

²³ 1991. évi XXXII. törvény a volt egyházi ingatlanok tulajdoni helyzetének rendezéséről in.: <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3&param=8792>

²⁴ Szilágyi B.: Az egyházak. i. m. 153.

²⁵ Fedor T.: Tájékoztató. i. m.

²⁶ 1991. évi XXXII. indoklása; in: <http://www.opten.hu/1991-evi-xxxii-torveny-indokolasa-j228865.html> (Utolsó letöltés: 2014. 06. 15.)

Ennek a feladatnak az ellátására alakultak meg az ingatlanrendezés ügyében érintett egyházak, az állam és bizonyos esetekben az önkormányzatok részvételével az egyeztető bizottságok.

Tizenkét bizottság alakult a következő egyházak részvételével:

1. Magyar Katolikus Egyház,
2. Magyarországi Református Egyház,
3. Magyarországi Evangélikus Egyház,
4. Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége,
5. Magyarországi Unitárius Egyház,
6. Magyarországi Baptista Egyház,
7. Magyarországi Román Ortodox Egyház,
8. Magyar Ortodox Egyház,
9. Budai Szerb Ortodox Egyházmegye,
10. Magyarországi Metodista Egyház,
11. H.N. Adventista Egyház,
12. Üdvhadsereg.

Feladatuk az volt, hogy *„elbírálja az igényeket, és javaslatot tesz a Kormány részére, hogy – tízéves időszakra ütemezve – mely ingatlanok kerüljenek átadásra.”*²⁷ Az egyeztető bizottságokban az egyházak által kijelölt személyekből (általában vezető személyiségekkel képviseltették magukat), míg az állam részéről az érintett minisztériumok vezető képviselőiből állt.

4.4. Kormány eljárása valamint az elidegenítés és terhelés tilalma

A Kormány a bizottságok javaslata alapján döntött a konkrét ingatlanátadásról. A bizottságok által tett javaslatokat azonban *„a Kormány (az) ingatlanok jegyzékén változtathat, abból elhagyhat, abba a nem támogatott igényekből felvehet.”*²⁸ A jegyzék elfogadásával az ingatlan átvétele azonban nem történt meg. Arról, hogy az egyház a következő évben mely ingatlanokat kívánja átvenni, külön nyilatkozni kellett. Ezt az egyházaknak az átvételt megelőző év március 31-ig kellett megtenni.

Mindezen feladatok végrehajtására a jogszabály tízéves időintervallumot szabott.

Ez az időtartam azonban nem volt tartható, ezért a végső határidő – jogszabály módosítással – többszöri változott. Végül a folyamat lezárásának végső határideje 2011. december 31. lett.

Éppen ezért a jegyzékben szereplő ingatlanokra elidegenítési és terhelési tilalmat rendelt el a jogszabály, hogy így biztosítsák az egyházak ingatlanhoz való hozzájutását.

---

²⁷ 1991. évi XXXII indoklása. In: <http://www.opten.hu/1991-evi-xxxii-torveny-indoklása-j228865.html> (Utolsó letöltés: 2014. 06. 15.)

²⁸ Uo.

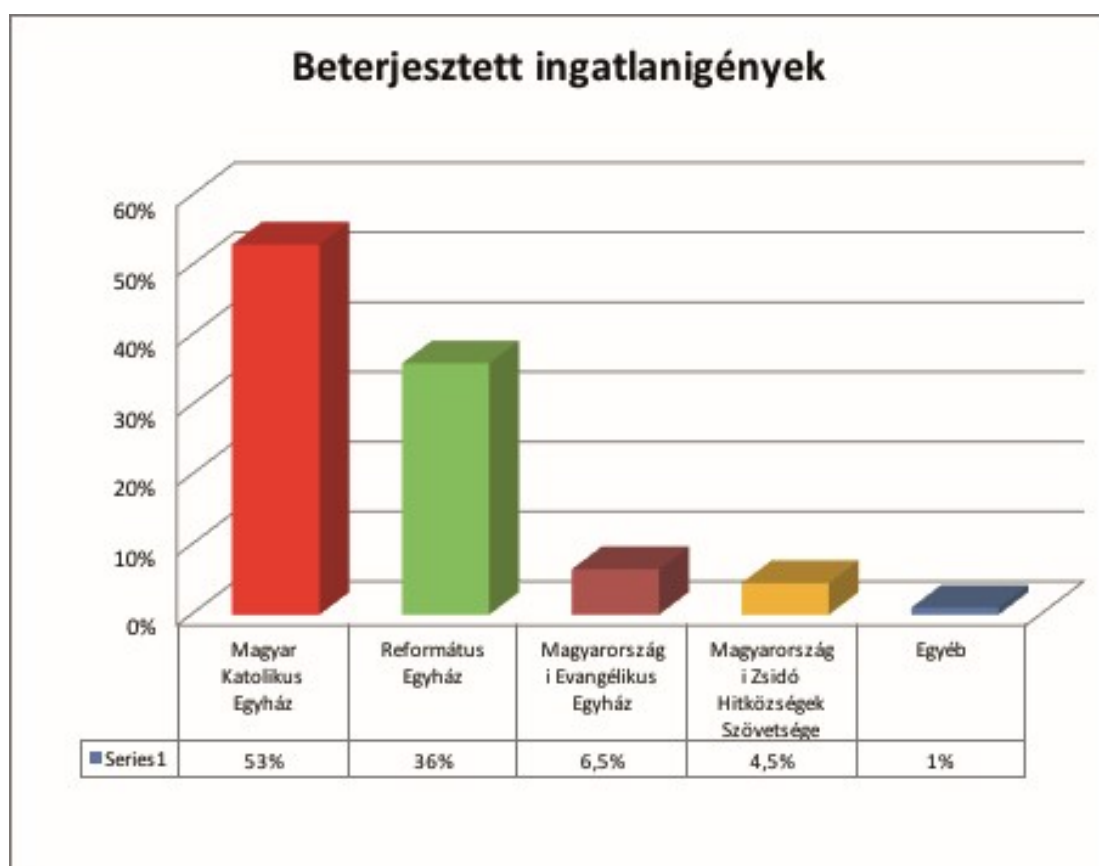
4.5. Egyéb fontos megállapítások

A jogszabály értelmében az ingatlanrendezésnek két módja volt lehetséges. Egyrésztől Kormánydöntéssel, másrésztől az adott egyház és az ingatlant aktuálisan tulajdonló közötti megállapodással.

5. Törvénnyel kapcsolatos néhány észrevétel

5.1. Átadott ingatlanokról

Az érintett egyházak a törvény alapján mintegy nyolcezer igényt jelentettek be az alábbi százalékos megoszlásban:²⁹

Ennek megfelelően a legnagyobb ingatlan visszaigénylő a Magyar Katolikus Egyház volt. Őket a Magyarországi Református Egyház, a Magyarországi Evan-

²⁹ Adatok: Fedor T.: Egyház-finanszírozás. i. m.

gélikus Egyház és a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége követte. A többi egyház az összesen visszaigényelt ingatlanok csupán 1%-át tették ki.

Még szemléletesebb azonban az 1992 és 2007 között visszaigényelt ingatlanokról készült összesített kimutatás, mely az egyes egyházak tekintetében bemutatja, milyen lépések történtek az ingatlanátadás tekintetében.³⁰

Összesített táblázat, 1992–2007

3. táblázat

Összesítő táblázat, 1992–2007

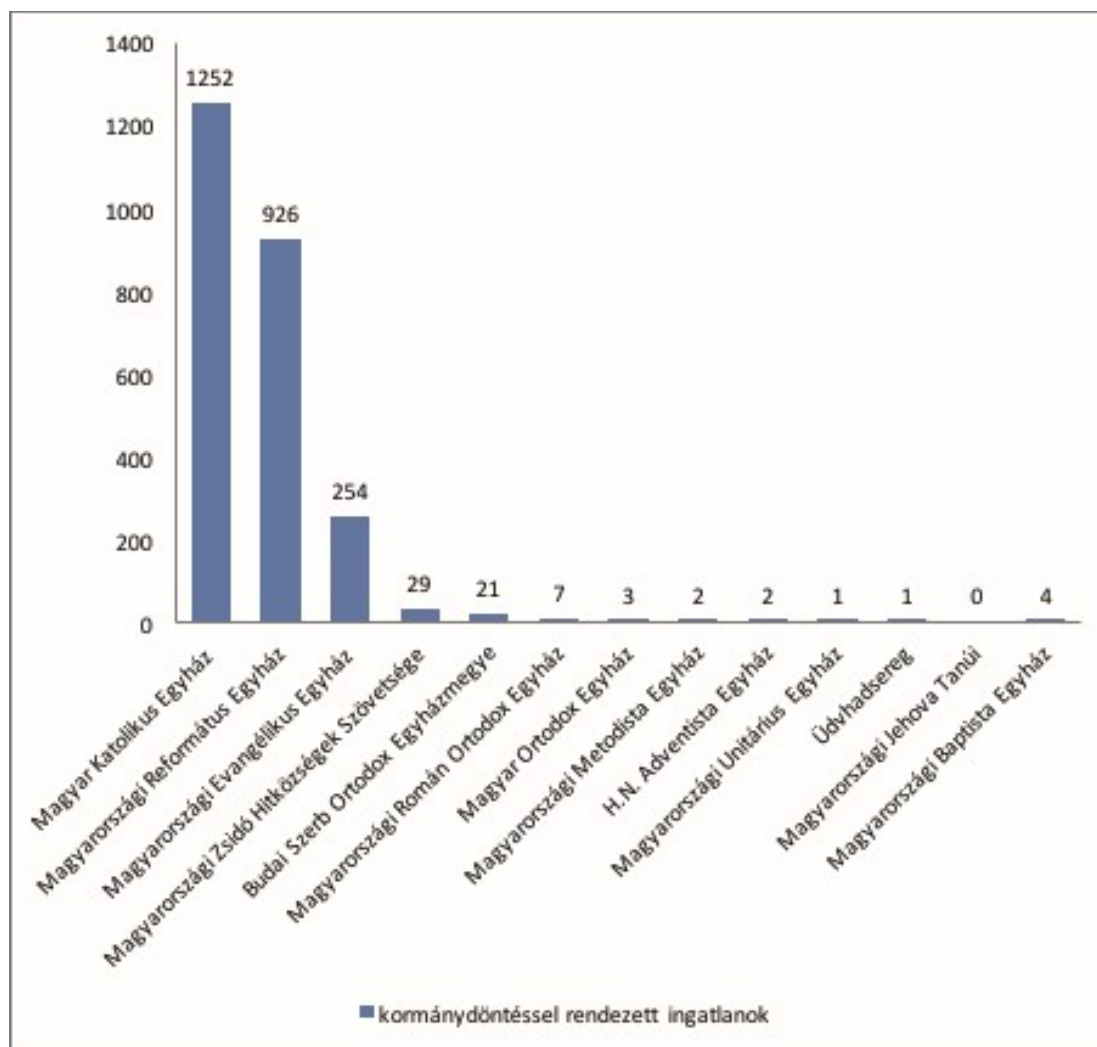
Egyházak	Rendezett ingatlanok						Rendezésre váró ingatlanok	
	Kormánydöntéssel rendezett		Járadék		Közvetlen megállapodás	Törvény hatálya alá nem tartozott (elutasított, visszavont stb.)		
	darab-szám	millió forint	darab-szám	millió forint			darab-szám	millió forint
Magyar Katolikus Egyház	1252	72589,493	1154	42022,752	571	1 192	4	87,5*
Magyarországi Református Egyház	926	15366,371	343	6 633,4	389	1 210	139	1764,8
Magyarországi Evangélikus Egyház	254	6324,538	76	4 270,2	99	90	52	1761
Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége	29	4580,72	154	1 3511	4	140	0	0
Budai Görögkeleti Szerb Egyház	21	1086,915	2	848	5	13	0	0
Magyarországi Román Ortodox Egyház	7	77,835				9	0	0
Magyar Ortodox Egyház	3	28				3	0	0
Magyarországi Metodista Egyház	2	200					0	0
Hetednapi Adventista Egyház	2	169				6	0	0
Magyarországi Unitárius Egyház	1	50,43				1	0	0
Üdvhadsereg Szabadegyház	1	0			1		0	0
Magyarországi Jehova Tanúi						1	0	0
Magyarországi Baptista Egyház	4	192,5	2	121	2	5	0	0
Összesen	2502	100665,802	1731	67406,352	1071	2670	195	3613,3

* Ez az összeg jelentősen is nőhet, ha pl. nem funkcióval történik egy iskola átadása.

Egyház-finanszírozás Magyarországon

³⁰ Adatok: Fedor T.: Egyház-finanszírozás. i. m.

Az adatok részletesebb elemzését megtéve látható, hogy 1992–1997. között kormánydöntéssel összesen 2502 ingatlan sorsa rendeződött az alábbiak szerint:³¹

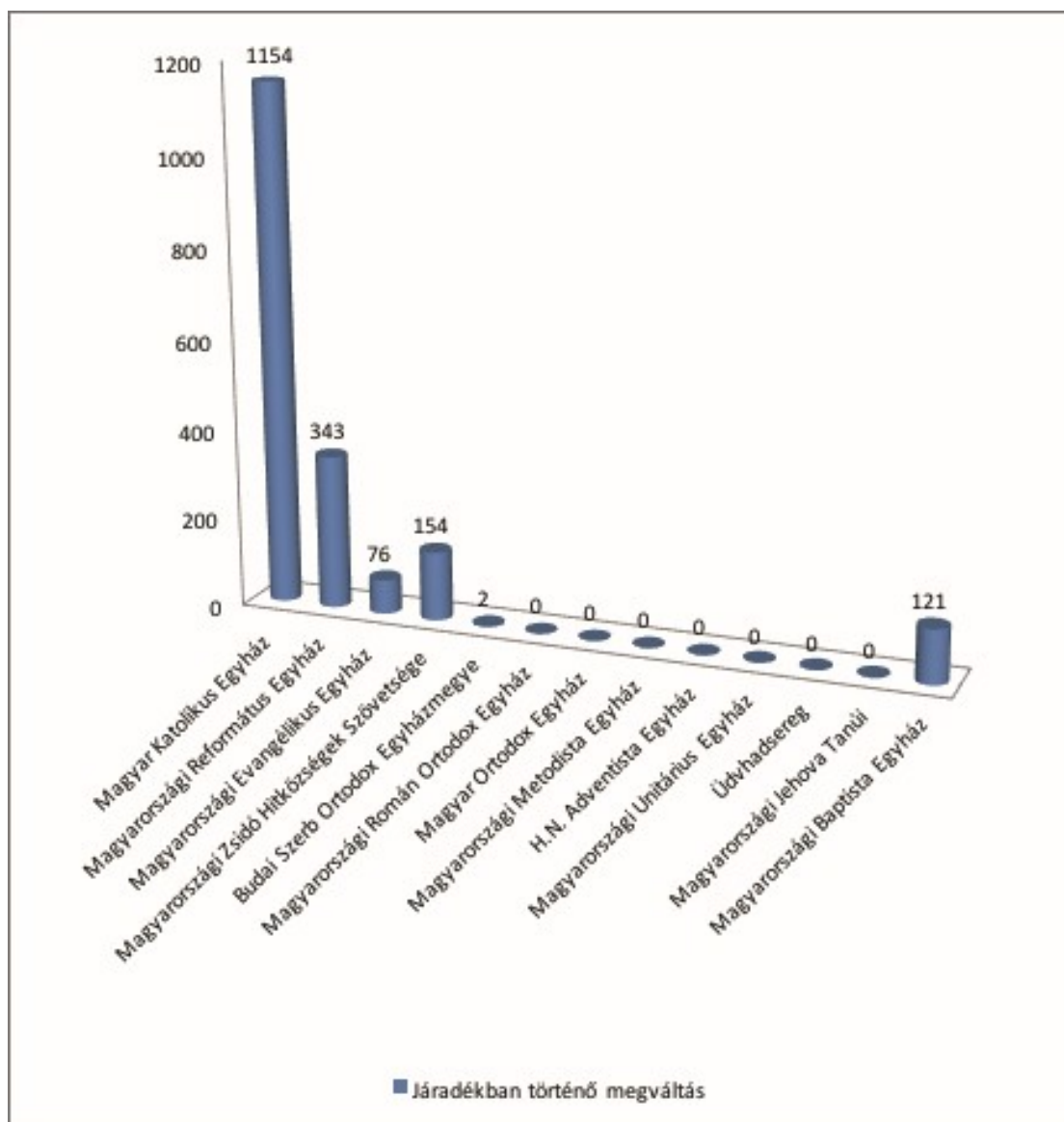

Az átadott ingatlanok tekintetében vezető helyen volt a Magyarországi Katolikus Egyház. Jelentős ingatlanállományt kapott vissza a Magyarországi Református Egyház valamint a Magyarországi Evangélikus Egyház. A többi egyház visszakapott ingatlanállománya összesen hetven ingatlanra terjedt ki. A visszaszolgáltatott ingatlanállomány összértéke 100.665.802 Ft volt.

1731 ingatlan esetében az egyházak az ingatlan visszaigénylése helyett annak járadékban történő megváltását kérték az alábbi szerint:³²

³¹ Adatok: *Fedor T.: Egyház-finanszírozás. i. m.*

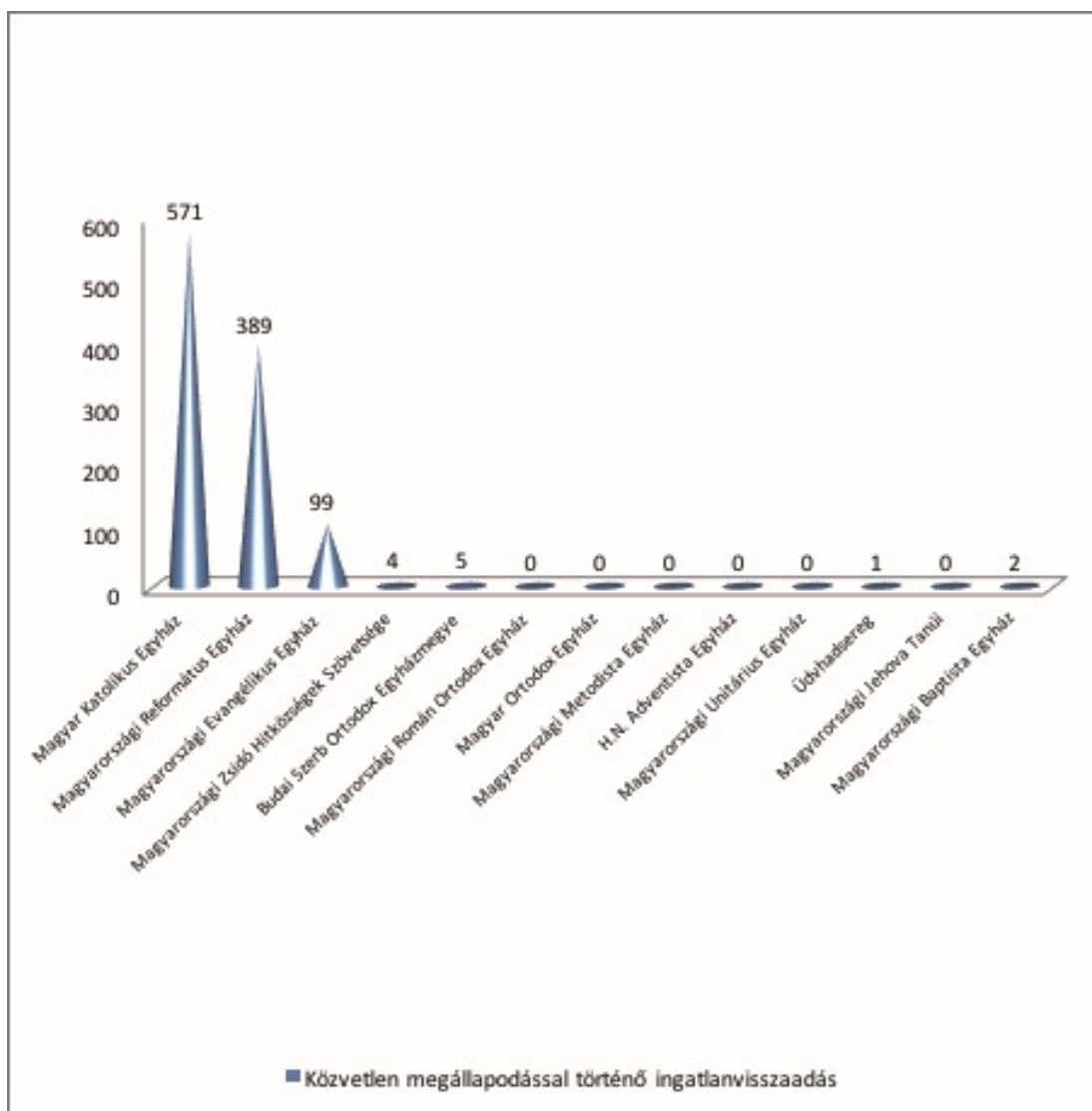
³² Adatok: *Fedor T.: Egyház-finanszírozás. i. m.*

A megváltott ingatlanállomány összértéke 674.06.352 Ft volt. Ezt az összeget – ahogyan utaltam rá – az egyházak járadék formájában kapták illetve kapják meg az államtól.

Korábban láthattuk, hogy a törvény lehetővé tette a közvetlen megállapodást az érdekelt felek között. A megállapodással zárult ügyek esetében a következő kép rajzolódik ki:³³

³³ Adatok: *Fedor T.: Egyház-finanszírozás. i. m.*

A megállapodással zárult ügyek a Magyar Katolikus Egyház a Magyarországi Református Egyház valamint a Magyarországi Evangélikus Egyház esetében viszonylag magas értéket mutat. Azonban ez messze elmarad a kormánydöntéssel visszaadott, vagy járadék formájában megváltott ingatlanok számától. Ennek oka elsősorban az, hogy az ingatlan-visszaadás sok esetben együtt járt az érintett önkormányzat kárpótlásával is. Hiszen ezen épületek nem üresen álltak, így az abban működő döntő többségben önkormányzati intézményeket új helyre kellett telepíteni, aminek költségét az államnak kellett biztosítani.

Meg kell továbbá jegyezni, „*hogy a benyújtott egyházi igények valamivel több mint 30%-a nem tartozott a törvény hatálya alá, így a betérjeszt egyházi szervek*

ezeket visszavonták, vagy azok elutasításra kerültek.”³⁴ Ez alapján a következő képet kapjuk:³⁵

Látható, hogy valóban nagyon magas volt az elutasított, illetve a visszavont kérelmek száma. Ennek oka, „*hogy az igénylésnek igen szigorú együttes feltételeknek kellett megfelelnie, s akár egy tényállási elem hiánya már nem tette lehetővé az igény kielégítését.*”³⁶

³⁴ Fedor T.: Egyház-finanszírozás. i. m.

³⁵ Adatok: Fedor T.: Egyház-finanszírozás. i. m. A diagram saját készítés.

³⁶ Fedor T.: Egyház-finanszírozás. i. m.

6. Néhány probléma ismertetése

Az első probléma a funkcionalitás elvének biztosítása körül merült fel. Mint ahogyan Nagy Péter Tibor megfogalmazta: *„A törvény ugyan kimondja, hogy csak funkcionálisan lehet ingatlant visszaigényelni, de semmilyen szankciót nem tartalmazott arra nézve, mi történik, ha az új tulajdonos végül mégsem iskolát indít ott, ahol eredetileg azt akart, hanem valami féle gazdasági tevékenységet.”*³⁷

Második jelentős problémaként vetődött fel, – és erre egyébként a törvényben is utalás történik – hogy a finanszírozás kérdése nem oldódott meg. Ez azt jelenti, hogy bár az ingatlanok visszaadása elkezdődött, az ingatlanok fenntartása és funkció szerinti használata nem rendeződött. Emellett *„az államosítás utáni évtizedekben (...) rendkívül esetleges volt az, hogy a volt egyházi épületek milyen állapotban érték meg a rendszerváltást. Volt néhány reprezentatív, kiemelt állami célokra szolgáló épület, amely megfelelő állapotban volt, esetenként komoly bővítésen és korszerűsítésen is átesett. Az épületek igen jelentős részére azonban inkább az állagromlás volt a jellemző. Ez a folyamat a rendszerváltást, pontosabban az egyházi ingatlanrendezési törvény megszületését követően helyenként még fel is gyorsult.”*³⁸

Harmadik jelentős probléma, hogy nem sikerült az ingatlanrendezést – főként az első (1992–1994) időszakban – feszültségmentesen lebonyolítani. Természetesen nem is lehetett ezt elvárni, azonban a társadalom részéről mutatózó nagyfokú ellenérzésekre nem számítottak. Nagy Péter Tibor idézi Várszegi Asztrik Pannonthalmi Főapátot, aki így fogalmazta meg az ezzel kapcsolatos problémát: *„A törvény sok tekintetben zsákutcába vitt bennünket... Aki visszakér az népszerűtlen, s még a legártatlanabb is gyanúba keveredik. Másrészt a társadalomban zavarokat okoz egyik másik intézmény kiiktatása és új szellemben történő újraindítása”*³⁹

Végül meg kell említenünk a törvény végrehajtásának elhúzódását. A törvényben meghatározott tíz éves időintervallum végül többszöri módosítás után húsz évig tartó folyamattá vált. Ennek oka, hogy sem az egyházak sem az állam részéről nem voltak meg azok az – elsősorban anyagi – eszközök, melyek a folyamat felgyorsítását lehetővé tették.

---

³⁷ Nagy Péter T.: Egyházi iskolaindítás. i. m. 297.

³⁸ Fedor T.: Tájékoztató. i. m.

³⁹ Nagy Péter T.: Egyházi iskolaindítás. i. m. 299.

7. Összegzés

Az egyházi ingatlanok rendezésének jogi szabályozásáról szóló 1991. évi XXXII. törvény hatása a mai napig aktív és érzelmektől sem mentes viták tárgya.

Két véleményt idéznék ezzel kapcsolatosan:

Nagy Péter Tibor a Wesley János Főiskola vallás-és egyházzociológiai kutatóközpont vezetője szerint *„Az ingatlantörvény révén az állam beleszól az egyházi hierarchia és a hívői igények közötti potenciális vitába az előbbi oldalán. A rendszerváltás e téren még előttünk van.”*⁴⁰

Fedor Tibor az Egyházi, Nemzetiségi és Civil Társadalmi Kapcsolatokért Felelős Államtitkárság főosztályvezetőjének álláspontja szerint viszont *„Az egyházi ingatlanrendezési folyamat következtében több ezer hitéleti és közcélú ingatlanhoz jutottak az egyházak, s ez hozzájárult a lelkiismereti és vallásszabadság gyakorlásának jogának intézményi oldalról történő biztosításához Magyarországon.”*⁴¹

Mint látható, két teljesen ellentétes megítélést láthatunk a törvénnyel kapcsolatosan. Ennek oka, hogy egy olyan jogszabályt, melyhez érzelmi szálak is kapcsolódnak, szinte lehetetlen minden érdekelt számára elfogadható módon megalkotni.

A törvény több kérdést próbált rendezni egy jogszabályon belül. Egyrészt egyfajta történelmi igazságszolgáltatást kívántak nyújtani, amikor a volt egyházi ingatlanok visszaigénylését törvényben szabályozták. Másrészt viszont nagyon is gyakorlati okok miatt került sor a jogszabály megalkotására. Hiszen ahhoz, hogy az egyházak újra betölthessék a társadalomban feladataikat (oktatás, szociális tevékenység stb.) szükség volt a tárgyi feltételek, azaz az ingatlanok biztosítására. Mindez persze érdeksérelmekkel járt együtt, és a társadalom nem vallásos részében komoly ellenállást idézett elő.

Természetesen a törvénynek magának is voltak hibái, amit később orvosolni kellett. Ilyen volt a funkcionalitás elve, a finanszírozás, valamint az időbeli elhúzódság problémája.

Azonban végső soron kijelenthető, a törvény azon célját, hogy elősegítse azt a folyamatot, mely alapján az egyházak ismét a társadalom aktív és szerves részévé válhassanak, elérte. A visszaszolgáltatott ingatlanok újra lehetővé tették az egyházak számára az oktatási, szociális és egyéb tevékenységek folytatását. Ezzel a lehetőséggel pedig az egyházak élni tudtak.

---

⁴⁰ Nagy Péter T.: Egyházi iskolaindítás. i. m. 308.

⁴¹ Fedor T.: Egyház-financezírozás. i. m.